

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У ВІК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ФІНЛЯНДІЇ

Оксана Кравчина

Інститут цифровізації освіти НАПН України

м. Київ, Україна

Фінська шкільна освіта є однією з найкращих у світі. Це підтверджено авторитетною міжнародною програмою оцінки якості освіти PISA, за результатом якої читацька, математична, та природнича грамотність фінських учнів традиційно виявляється на високому рівні, що дозволяє Фінляндії залишатися в групі лідерів серед інших країн, що беруть участь у цьому дослідженні. Фінляндія вважається однією з найбільш успішних країн також щодо розвитку підприємницької компетентності вчителів, оскільки велика увага приділяється включенню підприємницької освіти до програм підготовки вчителів, тобто вчителі вивчають основи підприємництва, бізнес-планування, управління проектами. Урядом Фінляндії інвестуються значні кошти в безперервний професійний розвиток учителів, включаючи курси та тренінги з розвитку підприємницької компетентності. Корисною практикою є тісна співпраця шкіл з місцевими підприємствами та організаціями, завдяки якій вчителі мають можливість проходити стажування на підприємствах, вивчати бізнес-процеси та переймати практичний досвід підприємництва. У школах підприємницька освіта реалізується через практичні підходи, такі як створення навчальних компаній, розробка бізнес-планів, участь у проєктах та конкурсах підприємницького спрямування. Оскільки фінські школи мають значну автономію у визначенні навчальних програм та методів викладання, це дозволяє їм інтегрувати та корегувати елементи підприємницької освіти відповідно до місцевих потреб та умов. Загалом, підприємницька компетентність вчителів є важливим фактором для забезпечення високої якості освіти та формування підприємницької компетентності учнів.

У сучасному освітньому контексті підприємницька компетентність вчителів відіграє важливу роль, це спричинено такими факторами як:

- сприяння інноваціям в освіті (допомагає вчителям бути більш креативними, гнучкими та інноваційними у своєму підході до викладання,

дозволяє експериментувати з новими методами, використовувати нетрадиційні підходи та адаптуватися до потреб учнів);

- розвиток підприємницьких навичок учнів (підготовка до успішної кар'єри та життя в сучасному світі, за допомогою ефективного навчання учнів таким навичкам, як креативність, критичне мислення, вміння розв'язувати проблеми, працювати в команді та управляти проектами);
- сприяння партнерству з бізнес-середовищем (співпраця між школами та бізнес-спільнотою із залученням представників бізнесу до навчального процесу, організації екскурсій та стажування учнів, з метою ознайомлення з реальним світом праці);
- підтримка професійного розвитку вчителів (забезпечення безперервного професійного розвитку вчителів);
- забезпечення освітніх реформ.

Серед освітніх реформ, спрямованих на розвиток підприємницької компетентності вчителів можна виділити такі ключові як: оновлення національного навчального плану у 2016 р. з метою інтеграції підприємницької освіти на всіх рівнях навчання від початкової до старшої школи; програма підготовки вчителів з підприємництва в яку впроваджено обов'язкові курси з підприємництва; професійний розвиток працюючих вчителів; створення спеціалізованих центрів підприємницької освіти, які надають підтримку вчителям у розробці та впровадженні інноваційних підходів до викладання підприємництва, а також ці центри сприяють обміну передовим досвідом між вчителями; фінансування шкільних підприємницьких ініціатив (створення навчальних компаній, участь у конкурсах підприємницького спрямування та реалізація бізнес-проектів учнів) на які виділяються кошти урядом Фінляндії. Ці реформи сприяють інтеграції підприємницької освіти у фінську систему освіти та забезпечують вчителів необхідними знаннями, навичками та ресурсами для розвитку підприємницької компетентності як своєї власної, так і учнів.

Розвитку підприємницької компетентності вчителів у Фінляндії приділяється значна увага в наукових дослідженнях. Так вчені Руськоваара та Піхкала (Ruskovaara & Pihkala, 2015) досліджували впровадження вчителями підприємницької освіти на практиці та які проблеми при цьому виникають. Було опитано 521 особа (вчителі та інші фахівці з підприємницької освіти) про найбільш поширені методи на рівнях початкової та середньої освіти та про варіації практик між рівнями. Було

встановлено взаємозв'язок між сприйняттям вчителями власних навичок підприємницької освіти та їх реалізацією, між підготовкою вчителів і впровадженням підприємницької освіти.

Дослідження Сейккула-Лейно (Seikkula-Leino, 2011) у 2011 р. стосувалося інтеграції підприємницької освіти у підготовку вчителів у Фінляндії. Згідно з цією роботою, у Фінляндії підприємницька освіта стає все більш важливою складовою педагогічної підготовки вчителів, а освітні програми для майбутніх вчителів включають модулі з підприємницької освіти. Результати демонструють зростаючу важливість підприємницької освіти для підготовки конкурентоздатних вчителів, здатних розвивати ці навички у своїх учнів. Водночас наголошується на необхідності посилення цього компоненту в освітніх програмах вчителів.

Так, окремі дослідження фінських вчених також розглядали використання цифрових технологій у розвитку підприємницької компетентності вчителів. Серед таких досліджень можна виділити роботу "Exploring the digital professional development of entrepreneurship educators through an online community" від Корхонена, Лахікайнена, Піхкала та Русковаара (Korhonen et al., 2016), які розглядали професійний розвиток педагогів з підприємництва через онлайн спільноту та як це впливає на викладання предметів з підприємництва. Учасники онлайн спільноти використовують різні ресурси для підвищення своєї кваліфікації та ефективності викладання підприємництва, які включають матеріали для самостійного вивчення, які надаються спільнотою або іншими учасниками, а також обговорення та обмін ідеями щодо кращих практик викладання підприємництва. Також вони спілкуються між собою через форуми, чати, вебінари та інші онлайн інструменти. Ця комунікація дозволяє обмінюватися досвідом, підтримувати одне одного та створювати спільні проекти або ресурси для покращення навчання підприємству.

Також вчені Руськоваара та Піхкала (Ruskovaara et al., 2011) та інші дослідили можливості та виклики використання масових відкритих онлайн-курсів (МООС), вебінструментів та онлайн-середовищ для підприємницької освіти вчителів. Вчені вважають, що МООС відкриває ряд можливостей для підприємницької освіти, а саме: доступність (доступ до освіти з підприємництва для широкого кола аудиторії, включаючи тих, хто має обмежений доступ до традиційної освіти через географічні, фінансові або інші обмеження), гнучкість (вивчення

матеріалу власним темпом і в зручний для них час), різноманітність контенту (різноманітні формати навчання, такі як відеоуроки, інтерактивні завдання, онлайн дискусії). Проте, також існують перешкоди: низька участь та відпадання (часто спостерігається висока швидкість відпадання студентів та низький рівень участі, багато людей зареєструються, але не завершують курс через відсутність мотивації чи перешкоди в часі), неформальність оцінювання (відсутня формальна оцінка, що може призвести до недостатнього стимулювання учнів до активної участі та завершення курсу), відсутність особистого контакту (не достатній рівень особистої взаємодії з викладачем та учнями). Ці та інші наукові праці демонструють, що питання підприємницької компетентності вчителів є актуальним у фінській педагогічній науці та досліджується різними авторами (Ruskovaara & Pihkala, 2015; Seikkula-Leino, 2011; Korhonen et al., 2016; Ruskovaara et al., 2011).

Фінська освіта пропонує своїм вчителям онлайн-курси та програми, спрямовані на розвиток їхньої підприємницької компетентності. Прикладами таких програм є:

В Оулунському університеті прикладних наук пропонується 30-кредитна програма спеціалізації з підприємницької освіти для професіоналів у галузі освіти (<https://www.minunpolkuni.fi/yhteystiedot/>). Мета програми – розвинути та поглибити компетенції та експертні знання вчителів, які працюють у сфері підприємницької освіти, з питань підприємницької педагогіки. У навчальних об'єднаннях, таких як OSAO та JEDU, організуються заходи з розвитку компетенцій викладачів у сфері підприємницької освіти, наприклад, спільні тематичні дні та галузеві навчальні дні.

Nuorten NYT (<https://nuortenny.fi/opettajille/>), організація пропонує різноманітні освітні програми та матеріали для вчителів з метою навчання учнів підприємницьким, фінансовим та професійним навичкам на всіх рівнях освіти – від початкової школи до університету. Включає навчальні програми за темами, відвідування «лекторів-підприємців у школах, регулярні тренінги та навчальні заходи для вчителів, такі як “Inspiraatiota & Yrittäjyyttä” (Нахнення та підприємництво) та “Talous tutuksi” (Фінансова грамотність), щорічний великий захід “Maailman suurin etätET” – можливість для учнів дізнатися про різні професії та компанії, навчальні матеріали, ігри, відео та інші ресурси на допомогу вчителям у викладанні підприємницьких і фінансових тем.

Проект Aurora Entrepreneurialis (<https://oppivaverkosto.fi/rittajyyskasvatuksen-verkkokoulutuksia/>) організовує серію онлайн-семінарів з підприємницької освіти для вчителів протягом навчального року 2023–2024. Загалом буде проведено 5 онлайн-семінарів на теми, пов'язані з підприємництвом, навичками для майбутньої кар'єри тощо. Темі семінарів охоплюють сталу підприємницьку освіту, підприємницьку культуру в школах, транскордонну співпрацю та інші актуальні питання. Кожен семінар складається з онлайн-лекції, підготовчого завдання та інтерактивної онлайн-зустрічі з лектором та іншими учасниками. Курси використовують модель перевернутого навчання, де учасники мають ознайомитися з матеріалами перед семінаром та призначені для вчителів середньої освіти, але відкриті для всіх зацікавлених.

Мережа YES (<http://www.yes-keskus.fi/yes/>) пропонує послуги з навчання підприємництву для вчителів. Крім навчання пропонуються інструменти для розвитку підприємництва в школі та підтримка співпраці школи та бізнесу. YES також бере участь у розробці навчальних програм і стратегій.

Курси пропонуються на онлайн-платформі EduGo (<https://edugo.fi/course/index.php?categoryid=279&lang=ru>), які розділені на різні категорії, такі як професійні курси, курси для вчителів, курси вільної освіти для дорослих та робочі курси. У категорії «Для вчителів» є кілька підкатегорій, включаючи проєкти, шаблони курсів, робочі групи, навчання персоналу та підтримка майстерності. Курс “Johdatus yrittäjyyteen” (Введення в підприємництво) для ознайомлення з концепцією підприємництва, сприяє засвоєнню ідеології підприємництва та розумінню мотивації займатися підприємництвом, знайомить з роллю підприємця та характеристиками, знаннями та навичками, необхідними для підприємця.

Разом в онлайн курсами у Фінляндії існує велика кількість онлайн ресурсів з підприємництва для вчителів. Так на вебсайті Управління освіти (<https://www.oph.fi/fi/talous-yrittajyys-ja-tyoelamaosaaminen>) є повна колекція різних матеріалів і ресурсів для навчання фінансам, підприємництву та професійним життєвим навичкам. Крім того, на сайті є посилання на матеріали інших організацій, таких як Управління з питань конкуренції та захисту споживачів Фінляндії, Молодіжну академію тощо.

На вебсайті Yrittäjän päivä (День підприємця) <https://rittajanpaiva.fi/aineistot/opiskelijat-ja-opettajat/> є кілька корисних ресурсів та матеріалів для вчителів щодо впровадження підприємницької освіти.

Tralla.fi – матеріали від Економічної інформаційної служби ТАТ, а саме, збірка порад, шаблонів та матеріалів для відзначення Дня підприємця разом з дітьми та молоддю в дитячих садках та навчальних закладах. У збірку входять поради та матеріали від мережі YES для святкування Дня підприємця, включно з ресурсами для дистанційного навчання; інформація про підприємницьку освіту організації 4H та ігри та мобільний додаток Cash n’Jeti; інструмент самооцінювання підприємницької освіти для вчителів початкової та середньої школи тощо.

На вебсторінці <https://avp.aalto.fi/tools-methods/> представлено набір безплатних інструментів і методів, розроблених для впровадження підприємницького мислення і дій в освітні програми, які були створені в рамках проєкту з розвитку вищої освіти УТУА, фінансованого Міністерством освіти й культури Фінляндії Серед яких:

- Yoop – інструмент для отримання розрахункових одиниць за підприємницьку компетентність, отриману поза формальної освіти;
- Ethics Panel – вправа для розширення перспектив студентів через розгляд складних етичних питань;
- Intensity-Motivation Graph – візуальний інструмент для відстеження навантажень і мотивацій;
- Short Entrepreneurial Exercises – вправа для знайомства студентів з підприємництвом;
- Tell it with a Video – використання відео для презентації ідей;
- New Business Game – гра для створення шляху від ідеї до задоволеного клієнта.

Для кожного інструменту надається короткий опис і доступ до навчальних матеріалів. Інструменти адресовані як викладачам, так і студентам для впровадження підприємницького підходу в навчання.

Ці та інші матеріали можуть бути корисними для вчителів, які хочуть включити аспекти підприємництва у своє викладання.

У Фінляндії активно застосовуються цифрові технології для розвитку підприємницької компетентності вчителів шляхом використання інноваційних методів навчання, прикладами яких є: онлайн-курси та навчальні платформи, віртуальні бізнес-симуляції, цифрові інструменти для проєктного навчання, мультимедійні кейси та навчальні матеріали, онлайн-спільноти та мережі, цифрові портфоліо тощо. Застосування цифрових технологій додає гнучкості, інтерактивності та зручності процесу навчання підприєм-

ництву вчителів, дозволяючи поєднувати теорію з практичним досвідом у віртуальному середовищі.

З вищезначеного можна зробити певні висновки та перспективи для української освіти щодо розвитку підприємницької компетентності вчителів у цифрову епоху на прикладі Фінляндії. Так у країні підприємницька освіта інтегрована в програми підготовки вчителів, включаючи курси з основ підприємництва, бізнес-планування та управління проектами. Водночас уряд країни інвестує значні ресурси в безперервний професійний розвиток вчителів, включаючи курси та тренінги з розвитку підприємницької компетентності, а тісна співпраця шкіл з місцевими підприємствами/організаціями дозволяє вчителям проходити стажування та отримувати практичний підприємницький досвід. У Фінляндії пропонуються онлайн-курси та програми, спрямовані на розвиток підприємницької компетентності вчителів, наприклад, 30-кредитна програма з підприємницької освіти в Університеті прикладних наук Оулу та освітні програми, що надаються організаціями, такими як Nuorten NYT.

Українські вчителі могли б адаптувати деякі з цих практик та підходів для підвищення власної підприємницької компетентності та інтегрування підприємницької освіти в навчальну програму. Це може передбачати лобювання включення курсів з підприємництва в програми підготовки вчителів, пошук можливостей для професійного розвитку (включаючи онлайн-ресурси та спільноти), а також вивчення практичних підходів до навчання учнів підприємницьким навичкам.

Ключові слова: підприємницька компетентність вчителя, професійний розвиток, цифрові технології.

Література

- Korhonen, M., Lahikainen, K., Pihkala, T., & Ruskovaara, E. (2016). Exploring the digital professional development of entrepreneurship educators through an online community. In *Proceedings of the 18th International Conference on Human Computer Interaction*.
- Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2015). Entrepreneurship education in schools: Empirical evidence on the teacher's role. *The Journal of Educational Research*, 108(3), 236–249. <https://doi.org/10.1080/00220671.2013.878301>

Ruskovaara, E., Pihkala, T., Rytkölä, T., & Seikkula-Leino, J. (2011). Entrepreneurship in a web-based learning environment – Exploring tools to create sustaining seedbed. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 14(2), 146–160.

Seikkula-Leino, J. (2011). Entrepreneurship education in teacher training. In L. Tornau (Ed.), *Entrepreneurship, entrepreneurship education and teacher training: Proceedings*. (pp. 122–134). Gründerregion M.V.

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА МОВНОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ НА УРОКАХ З НІМЕЦЬКОЇ

Олена Кучеренко, к.ф.н.

Інститут цифровізації освіти НАПН України
м. Київ, Україна

Запити у застосуванні національної педагогічної компаративістики у шкільному викладанні саме німецької мови (початкова освіта, загальна середня освіта та початкова професійна освіта) наразі вкрай актуалізовані. Національні мовні та педагогічні компаративістичні методи розвиваються й удосконалюються на сучасному етапі розвитку українського суспільства надзвичайно швидко, що зумовлено багатьма зовнішніми чинниками.

Навчальна дисципліна «Німецька мова» вивчається в українських загальноосвітніх та спеціалізованих шкільних закладах освіти зазвичай як друга іноземна. Постійного оновлення потребують програми зазначеної дисципліни, які повинні ставити за мету поступові методи засвоєння програмного матеріалу, системні задачі володіння мовою, інноваційні методики викладання, наскрізний підхід форм, змісту та методів викладання.

Неухильне прагнення України до вступу до Євросоюзу, до європейської спільноти та відповідних людських цінностей останнім часом й у подальшому майбутньому нашої країни потребуватиме неабиякої уваги до можливостей компаративного підходу у вивченні німецької.

Серед екстралінгвістичних чинників, що актуалізують вивчення саме німецької для значної кількості сучасних українських школярів, слід назвати вже довготривалі воєнні дії на території нашої держави. Українські школярі, які опинилися у німецькомовних країнах (Німеччина, Австрія, Швейцарія) та зараз навчаються у школах цих країн у зв'язку з російською агресією від 24 лютого